

STUDIEHANDLEDNING

Samhällsorienterande ämnen årskurs 4 till 6
Block 1 – geografi och historia

ISAK Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur

HT 2018

Förord

De samhällsorienterande ämnena är de sammanlänkade områden inom skolundervisningen där eleven gradvis utökar sin förståelse av sig själv i förhållande till sin omvärld. I samhällskunskap skapas förståelse för hur vårt samhälle och dess institutioner fungerar. Här behandlas också kunskaper om hur olika media fungerar och källkritik. Historieämnet ger förståelse för hur vår tids samhälle kan betraktas som ett resultat av en utvecklingsprocess bestående av bl.a. sociala, ekonomiska och politiska faktorer. Geografiämnet syftar till att ge en rumslig orientering av vår omvärld men också en förståelse för hur geografiska förutsättningar såsom förändringar avseende naturresurser och geologi påverkar livet på jorden. Religionskunskap behandlar människans föreställningsvärld, vilket inkluderar både religiösa och ickereligiösa livsåskådningar. Det syftar till att öka förståelsen över de kulturella gränserna men också till att ge förutsättningar att diskutera livets stora frågor.

Under detta kursblock kommer ni att få möta geografi och historia. Välkomna till Samhällsorienterande ämnen block 1!

Kursernas mål:

Geografi

Efter avslutad kurs ska den studerande kunna:

- beskriva geografiämnets framväxt som skol- och universitetsämne.
- översiktligt redogöra för geografiämnets vetenskapliga grunder.
- översiktligt redogöra för naturlandskapets grundelement mark, vatten och luft, samt dessas förändring över tid.
- översiktligt beskriva människans sätt att utnyttja och påverka landskapet genom bebyggelse och försörjningsformer i olika tider och på skilda håll i Sverige, Norden och Europa.
- översiktligt redogöra för samband mellan befolkning, naturresurser och hållbar utveckling i Sverige, Norden och Europa.
- använda kartor och annan geografisk information för rumslig orientering och analys med fokus på Sverige, Norden och Europa.
- argumentera med hjälp av geografiämnets centrala begrepp för val av stoff, undervisningsformer och läromedel, i relation till elevers förståelse och skilda förutsättningar. analysera grundskolans styrdokument kring geografiämnet

Historia

Efter avslutad kurs ska den studerande kunna:

- beskriva historieämnets framväxt som skol- och universitetsämne.
- översiktligt redogöra för historieämnets vetenskapliga grunder.
- översiktligt redogöra för huvuddragen i den historiska utvecklingen från forntiden fram till 1850 ur ett i huvudsak svenskt, nordiskt men även europeiskt och globalt perspektiv.
- orientera sig om nutidshistoria.
- diskutera hur historia har använts och används för att skapa mening och identitet i olika tider.
- med utgångspunkt i källkritiska kriterier diskutera fakta och tolkningar av historiska sammanhang.
- argumentera med hjälp av historieämnets centrala begrepp för val av stoff, undervisningsformer och läromedel, i relation till elevers förståelse och skilda förutsättningar.
- analysera grundskolans styrdokument kring historieämnet.

Innehåll och kursupplägg

Geografi

Naturlandskapet

Studenten studerar och analyserar landskapets former som resultat av geologiska processer, till exempel plattetektonik, samt vattnets, isens, vindens och vegetationens påverkan. Vidare behandlas mineral, bergarter och jordarter. Studenten studerar och problematiserar frågor kring klimat och klimatförändring i svenskt, nordiskt och europeiskt perspektiv.

Naturresurserna

Studenten studerar och analyserar naturresurser i lokalt, regionalt, nationellt och globalt perspektiv: förekomster, försörjning, förädling och miljöpåverkan.

Kulturlandskapet

Studenten studerar och analyserar landskapets former som ett resultat av människans verksamhet. Vidare behandlas markanvändning och bebyggelse i rurala och urbana landskap. Studenten studerar och jämför svenska, nordiska och europeiska landskapstyper, deras framväxt och utmärkande drag.

Demografi

Studenten studerar befolkningsutveckling samt fördelningen av Sveriges, Nordens och övriga Europas befolkning samt analyserar orsaker till fördelningen och dess konsekvenser.

Kartografi och namngeografi

Studenten studerar kartans historia liksom kartprojektioner, kartframställning och kartanvändning. Manuella och digitala kartografiska metoder, laborationer och övningar ingår. Sveriges, Nordens och övriga Europas namngeografi berörs.

Ämnesdidaktik

Parallellt med det övriga kursinnehållet genomförs didaktiska seminarier och föreläsningar där studenten studerar, skriver och diskuterar om förutsättningar för geografiundervisning i grundskolan såsom styrdokument, lärares och elevers relation till geografi, geografiämnets utveckling, läromedel, exkursioner och laborationer.

Historia

Introduktion till historievetenskap

I kursen lyfts betydelsen av olika perspektiv och källor för historieskrivningen. I momentet ges en allmän orientering i olika historiesyner, historiska teorier och perspektiv såsom genus, klass och etnicitet där studenten skriver om och diskuterar det aktuella kunskapsstoffet. Studenten tillägnar sig även en översikt av historievetenskapliga forskningsmetoder liksom betydelsen av källkritik, historiemedvetande och historiebruk i en skolkontext. Inom momentet belyses även historievetenskapens framväxt.

Från nordisk forntid till 1850

Studenten studerar, diskuterar och jämför händelser och samhällsutveckling i ett europeiskt perspektiv, med tyngdpunkt på Sverige och Norden från forntiden fram till 1850. Särskild tyngdpunkt läggs på sociala, ekonomiska, politiska, religiösa och kulturella faktorer som inverkan på samhällsutvecklingen. Observera att undervisningen även kommer behandla perioden efter 1850 för att ge hela det historiska sammanhanget men ni examineras endast fram till 1850.

Ämnesdidaktik

Parallellt med de kronologiska kursmomenten genomförs didaktiska seminarier och föreläsningar där studenten studerar, skriver och diskuterar om förutsättningar för historieundervisning i grundskolan såsom styrdokument, lärares och elevers relation till historia, historieämnets utveckling samt källmaterial och läromedel.

Krav för examensarbete

För att ha behörighet till examensarbete 1 i geografi eller historia är förkunskapskravet genomgången kurs i geografi respektive historia. Med genomgången kurs menas minst 50 % närvaro vid samtliga undervisningspass (föreläsningar, seminarier, exkursion, kartografiövning, etc) på aktuell kurs, förutom godkänt betyg på examinationer. Därför kommer närvarokontroll att göras under de här två kurserna.

Kursöversikt

Nedan följer en beskrivning av de båda kurserna avseende innehåll och vad du bör ha läst innan de olika momenten. **Observera att schemaändringar kan förekomma och att det alltid är Timeedit som gäller. Var därför alltid noga med att hålla dig uppdaterad via Timeedit.**

Geografi, 973G39 (7,5 hp)

BS: Björn Segrell, lärare/kursansvarig

KT: Kristina Trygg, lärare

AJ: Anders Jidesjö, lärare

LH: Lena Hägle, kursmentor

AJH: Anna Johnsson Harrie, studierektor

Vecka	Dag	Tid	Moment	Lärare	Läsanvisningar
44	Må 29/10	13-15	Introduktion till Geografi/Historia, SO 4-6. Odlingslandskapet 1	AJH/BS	Cserhalmi, s. 63-86
	On 31/10	10-12	Studiegrupper: Inför stadslandskapet		Komp. "Stadsplaner" Andersson Tunström Forsberg

	To 1/11	10-12	Odlingslandskapet 2	BS	Cserhalmi s. 87-160
	To 1/11	13-15	Stadslandskapet	KT	Komp. "Stadsplaner" Andersson Tunström Forsberg

45	Må 5/11	10-12	Studiegrupper: Inför kartografi		Kartografikompendium Cserhalmi, s. 13-42
	Ti 6/11	10-12	Kartografi	BS	Kartografikompendium Cserhalmi, s. 13-42
	On 7/11	9-17	Exkursion	KT/BS	Buss. Se särskilt program på Lisam.
46	Må 12/11	10-12	Studiegrupper: Inför naturlandskapet		Bogren m.fl. Lundqvist
	Må 12/11	13-15	Ämnesdidaktik 1	AJ	
	Ti 13/11	10-12	Studiegrupper: Inför ämnesdidaktik 2		Skolverket: "Diskutera. Språkutvecklande...". Text att analysera på Lisam.
	Ti 13/11	13-16	Kartografi - Övningar	BS	
	On 14/11	10-16	Samverkansdag		
	To 15/11	13-15	Ämnesdidaktik 2	LH	
	Fr 16/11	10-12	Ämnesdidaktik 3	AJ	
	Fr 16/11	13-15	Naturlandskapet 1	BS	Bogren m.fl. Lundqvist
	Fr 16/11	15-17	Naturlandskapet 2	BS	
47	Må 19/11	10-12	Studiegrupper: Inför Naturresurser och energiförsörjning		Lundqvist, Energimyndigheten
	Ti 20/11	08-10	Naturresurserna och energiförsörjning	BS	Lundqvist, Energimyndigheten
	Ti 20/11	13-15	Studiegrupper: Inför ämnesdidaktik 4		Jönsson & Odenstad, s 151-169. Instuderings- uppgifter på Lisam
	On 21/11	08-10	Ämnesdidaktik 4	LH	Muntlig uppföljning i tvärgrupper av era LPP:er
	On 21/11	15-17	Befolkningsgeografi	BS	Statistiska centralbyrån
48	On 28/11	14-18	Tentamen		
2	Ti 10/1	14-18	Omtentamen		

Historia, 973G16 (7,5hp)

LH: Lena Hägle (kursmentor)

MS: Mats Sjöberg (lärare)

TW: Tomas Widholm (lärare/kursansvarig)

Vecka	Dag & tid	Rubrik	Lärare	Läsanvisning
49	Må 3 dec. 10-12	Historia, föreläsning 1: Introduktion	TW	Åmark, kap 3
	Ti 4 dec. 10-12	Studiegrupper: Inför forntid i Norden (MS)		Lindström; hela boken
	On 5 dec. 13-15	Historia, föreläsning 2: Forntid i Norden	MS	Lindström, Berggren & Greiff del 1
	To 6 dec. 10-12	Studiegrupper: Inför svensk och nordisk vikingatid (MS)		Berggren & Greiff del 2
	Fr 7 dec. 10-12	Historia, föreläsning 3: Svensk och nordisk vikingatid	MS	Berggren & Greiff del 2
	Fr 7 dec. 13-15	Studiegrupper: Inför svensk och nordisk medeltid (TW)		Berggren & Greiff del 2
50	Må 10 dec. 10-12	Historia, föreläsning 4: Svensk och nordisk medeltid	TW	Berggren & Greiff del 2
	Må 10 dec. 13-15	Studiegrupper: Inför det tidigmoderna Norden (TW)		Berggren & Greiff del 3
	Ti 11 dec. 10-12	Studiegrupper: Inför historiedidaktik seminarium 1 (LH)		Jonsson & Odenstad; 119 – 122
	Ti 11 dec. 13-15	Historia, föreläsning 5: Det tidigmoderna Norden	TW	Berggren & Greiff del 3
	On 12 dec. 10-12	Historiedidaktik, seminarium 1: Styrdokumenten och planering	LH	Jonsson & Odenstad; 119 – 122
	To 13 dec. 10-12	Studiegrupper: Inför frihetstiden och enväldet (TW)		Berggren & Greiff del 4
	Fr 14 dec. 13-15	Historia, föreläsning 6: Frihetstiden och enväldet	TW	Berggren & Greiff del 4
51	Må 17 dec. 10-12	Studiegrupper: historiedidaktik seminarium 2 (TW)		Instruktion på Lisam
	Ti 18 dec. 10-12	Historiedidaktik, seminarium 2: Digitala verktyg	TW	Instruktion på Lisam

2	Må 7 jan. 10-12	Studiegrupper: Inför parlamentarism och demokrati (MS)		Berggren & Greiff del 4
	Ti 8 jan. 10-12	Historia, föreläsning 7 : Parlamentarism och demokrati	MS	Berggren & Greiff del 4
	Ti 8 jan. 13-15	Studiegrupper: Inför historiedidaktik seminarium 3 (LH)		Odenstad; 77-88
	On 9 jan. 10-12	Historiedidaktik, seminarium 3 : Att arbeta med skönlitteratur i historia	LH	Odenstad; 77-88
	To 10 jan. 10-12	Studiegrupper: Inför den svenska modellen (TW)		Berggren & Greiff del 4
	Fr 11 jan. 10-12	Historia, föreläsning 8 : Den svenska modellen	TW	Berggren & Greiff del 4
3	On 16 jan. 13-15	Examinerande seminarium : individuell didaktisk uppgift	TW	Muntlig redovisning
	Sö 20 jan.	Deadline för inlämning av hemtentamen		

Studiegrupper

I dessa kurser kommer ni att vara indelade i studiegrupper. Som framgår av schemat har grupperna schemalagda seminarier då ni tillsammans ska arbeta med olika uppgifter som delas ut av respektive lärare. Ni är själva ansvariga för att genomföra seminarierna och att ordna lokal för dessa.

Lokaler

All undervisning är på Campus Valla. Om du är osäker på var en viss lokal är belägen vill vi hänvisa till LiU:s hemsida.

Examination

Geografi

Skriftlig tentamen

Tid för salstentamen i Geografi anslås på Studentportalen.

Anmälan till Skriftlig tentamen

Det är obligatoriskt att anmäla sig till schemalagd skriftlig tentamen för att ha en garanterad plats i en tentasal. I regel är sista **anmälningdag senast 10 dagar före tentamensdatum**, men då avvikelser kan förekomma är det viktigt att du själv kontrollerar sista anmälningdatum.

Så här anmäler du dig:

Gå till www.student.liu.se. Där klickar du på Studentportalen och loggar in med användarnamn och ditt LIU-id.

Du kommer nu till din egen sida, där du bland annat kan anmäla dig till tentamen. Leta fram rubriken "Tentamensanmälan" i menyn till vänster. Du får förslag på tentamenstillfällen som du kan anmäla dig till eller så måste du själv leta upp de tentamina som du vill anmäla dig till. I så fall klickar du på "sök". Om du måste söka efter en tentamen skriver du in kurskoden, kursens namn eller tentamensdatumet.

Kryssa för den tentamen du vill anmäla dig till och tryck på knappen "Anmäl".

Senast fyra dagar före tentamen finns information om tentamenslokal tillgänglig på samma internetadress. Alla som är anmälda till tentamen blir meddelade per e-post om tid och plats för tentamen.

Tentamens genomförande

Tentamen börjar på exakt angivet klockslag. Kom i god tid, minst 15 minuter före utsatt tid. Du måste ha med dig Liu-kortet, ditt studentkort vid Linköpings universitet. Kortet måste vara uppdaterat för att gälla som giltig legitimation.

Ordningsföreskrifter vid skriftlig tentamen

I enlighet med Rektors beslut 2006-06-21 tillämpar Linköpings universitet från och med hösten 2008 anonyma tentamina för alla skriftliga salsskrivningar för studenter på grundnivå och avancerad nivå. Det omfattar allt från anmälan till tentamen, genomförande av examination och rapportering av resultat. Med hjälp av denna lösning kan rättning av tentamina ske anonymt.

Skriftlig och muntlig examination didaktiskt seminarium

Kursens didaktiska delar examineras genom skriftlig och muntlig examination vid seminarium.

Historia

Hemtentamen

Kursen i historia examineras genom en hemtentamen. Mera information lämnas mot kursens avslutning.

Skriftlig och muntlig examination didaktiskt seminarium

Kursens didaktiska delar examineras genom en gruppvis skriftlig och muntlig examination. För att vara godkänd ska du ha bidragit till det skriftliga arbetet på ett med dina gruppmedlemmar likvärdigt sätt samt visat att du kan redogöra för gruppuppgiftens alla delar under seminariet.

Fusk och plagiat

Vad är en disciplinföreteelse?

Försök att vilseleda vid examination - fusk

Exempel på vad LiU:s Disciplinnämnd bedömt som fusk är:

- ditskriven text på formelsamling vid salstentamen
- lösa lappar med egen text vid salstentamen
- plagiat av uppsats
- kopiering av programmeringskod vid laboration
- otillåtet samarbete med annan grupp vid enskilt arbete av exempelvis projektarbete

Vad räknas som fusk?

Som student är det ditt ansvar att ta del av information om vad som är tillåtet och inte tillåtet vid en examination. Vid osäkerhet är det alltid bättre att fråga läraren för att undvika missförstånd.

Det räcker med ett försök att fuska för att disciplinär åtgärd ska kunna vidtas. Det räcker t.ex. att ha lappar med sig till tentamen med avsikt att använda dem som hjälp, oavsett om man sedan faktiskt använder lapparna eller inte.

Universitetet ser lika allvarligt på fusk vid laboration, hemtentamen, uppsatsskrivning etc, som på fusk vid skriftlig tentamen.

Vad som är tillåtet och otillåtet kan variera mellan olika kurser och kursmoment. Det är därför alltid viktigt att du tar reda på vilka regler som gäller vid den enskilda kursen, var noga med att ta del av kursinformationen som finns tillgänglig.

Vad är plagiat?

Plagiat är när man utger sig för att ha gjort ett arbete själv som någon annan har producerat. Det innebär att man skriver av en text utan att ange källan. Det är även när man använder texter mer eller mindre ordagrant utan att använda sig av citattecken. För att undvika att bli misstänkt för plagiat ska du alltid ange källan till den text som du använder dig av samt att sätta ut citattecken när du ordagrant återger från en annan text. Den text som du skriver får inte ligga för nära originalet, du ska alltid använda dina egna ord i det material som du skriver. Plagiat handlar inte enbart om textmaterial utan omfattar även tex programmeringskod, musikkompositioner eller multimedia. Mer information om plagiering finns på [Universitetsbiblioteket](#).

Disciplinära åtgärder kan även vidtas mot studenter som:

- stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan.
- stör verksamheten vid högskolans bibliotek eller annan särskild inrättning inom högskolan.
- utsätter en annan student eller en arbetstagare vid universitetet för trakasserier med enligt diskrimineringslagen (2008:567). Det kan handla om sexuella trakasserier eller ha sin grund i någon av diskrimineringsgrunderna; kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. För mer information se [Lika Villkor](#).

Kurslitteratur

Geografi (973G39)

Andersson, Hans. (1997). Den medeltida staden – struktur och bebyggelse. Ur *Den svenska staden*. s. 49-66. (Lisam).

Bogren, Jörgen, Gustavsson, Torbjörn, Loman, Göran. (2008). *Klimat och väder*. Studentlitteratur.

Cserhalmi, Niklas (1998). *Fårad mark. Handbok för tolkning av historiska kartor och landskap*. Bygd och Natur Årg 78, nr 6 1997. Finns på Akademibokhandeln i Zenit och kan också beställas via Svenska hembygdsförbundet.

Energimyndigheten. *Energiläget*. Senaste upplagan. Elektronisk resurs, hämtas på: <http://www.energimyndigheten.se>.

Jönsson, Anders och Odenstad, Christina (2014). *Bedömning i SO: för grundskolan*. Gleerups.

Lundqvist, Jan (2006). *Geologi. Processer – utveckling – tillämpning*. Studentlitteratur.

Odenstad, Christina. (2014). *Ämnesdidaktik för SO-ämnena – för grundskolan*. Gleerups.

Skolverket (). *Diskutera. Språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen*. Elektronisk resurs, hämtas på: [http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation? xurl =http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3201.pdf%3Fk%3D3201](http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3201.pdf%3Fk%3D3201)

Statistiska centralbyrån (SCB) (1999). *Från folkbrist till en åldrande befolkning – glimtar ur en unik befolkningsstatistik under 250 år. Fakta inför 2000-talet*. Elektronisk resurs, hämtas på: <http://libris.kb.se/bib/10221964>.

Trygg, Kristina, Köhler, Helena (2015). Exkursion – varför då? *Geografiska Notiser* 2015:73;(1):16-22.

Trygg, Kristina. Sammanställning stadsplaner. Kompendium. (Lisam).

Tunström, Moa (2010). Segregationens två poler. *Tidskriften Mana*. (Lisam).

Kartografikompendium (Lisam).

Valfri världsatlas.

Stencilmaterial.

Historia (973G16)

Berggren, Lars & Greiff, Mats (2009). *En svensk historia från vikingatid till nutid. 2.*, [bearb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Hermansson Adler, Magnus (2009). *Historieundervisningens byggstenar: grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik. 2.* uppl. Stockholm: Liber (utdrag distribueras via Lisam)

Jonsson, Anders & Odenstad, Christina (2014). *Bedömning i SO : för grundskolan*, Malmö, Gleerup

Kindblad Lindqvist, Christina (2009). Jag är Historia! Svensk stormaktstid, centrala begrepp och historiemedvetande, i Eliasson, Per & Rudnert, Joel (red) *Klassrummet och cirkeln*, Resurscentrum för mångfaldens skola/FoU-utbildning, Malmö (utdrag distribueras via Lisam)

Lindström, Dag (2004). *Forntid i Sverige: en introduktion*. Stockholm: Natur och kultur

Odenstad, Christina (2014). *Ämnesdidaktik för SO-ämnena : för grundskolan*, Malmö, Gleerup

Åmark, Klas (2011). *Varför historia?: en ämnesintroduktion för nya studenter. 1.* uppl. Lund: Studentlitteratur (utdrag distribueras via Lisam)

Kontaktuppgifter

Lena Hägle (LH), KFU, kursmentor SO 4-6

e-post: lena.hagle@liu.se

telefon: 011-36 30 53

Anders Jidesjö (AJ), Tema, lärare geografi

e-post: anders.jidesjo@liu.se

telefon: 013-28 89 02

Anna Johnsson Harrie, ISAK, ämnesansvarig SO 4-6

e-post: anna.johnsson.harrie@liu.se

telefon: 013-28 58 97

Lisa Larsson, ISAK, utbildningsadministratör SO 4-6

e-post: lisa.larsson@liu.se

telefon: 013-28 23 99

Björn Segrell (BS), lärare geografi och kursansvarig för geografi

e-post: bjorn.segrell@liu.se

telefon: 013-28 28 20

Mats Sjöberg (MS), IBL, lärare i historia

e-post: mats.g.sjoberg@liu.se

Kristina Trygg (KT), Tema, lärare geografi

e-post: kristina.trygg@liu.se

telefon: 013-28 57 18

Tomas Widholm (TW), ISAK, lärare och kursansvarig historia

e-post: tomas.widholm@liu.se

telefon: 013-28 68 07